

deficiant, maximus erit dolor eis, quia amittant illud quod suum esse possibile fuit. Pueri autem nunquam fuerunt proportionati ad hoc quod vitam æternam haberent; quia nec eis debebatur ex principiis naturæ, cum omnem facultatem naturæ excedat, nec actus proprios habere potuerunt, quibus tantum bonum consequerentur; & ideo nihil omnino dolebunt de carentia visionis divinæ; immo magis gaudebunt de hoc quod participabunt multum de divina bonitate, & perfectionibus naturalibus. Nec potest dici, quod fuerunt proportionati ad vitam æternam consequendam, quamvis non per actionem suam, tamen per actionem aliorum circa eos, quia potuerunt ab aliis baptizari, sicut & multi pueri ejusdem conditionis baptizati, vitam æternam consequuti sunt: hoc enim est superexcedentis gratiæ, ut aliquis sine actu proprio præmieretur: unde defectus talis gratiæ non magis tristitiam causat in pueris decedentibus non baptizatis, quam in sapientibus hoc quod (1) eis multæ gratiæ non sunt quæ aliis similibus factæ sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod in damnatis pro culpa actuali, qui usum liberi arbitrii habuerunt, fuit aptitudo ad vitam æternam consequendam, non autem in pueris, ut dictum est; & ideo non est similis ratio de utrisque.

Ad secundum dicendum, quod quamvis voluntas sit possibile, & impossibile, ut in III. Ethic. cap. 11. dicitur; tamen voluntas ordinata, & completa non est nisi eorum ad quæ quis aliquo modo ordinatus est: & si (2) in hac voluntate deficient homines, dolent; non autem si deficient ab illa voluntate quæ impossibile est, quæ potius velleitas quam voluntas debet dici: non enim aliquis illud vult simpliciter; sed velle, si possibile foret.

Ad tertium dicendum, quod ad habendum proprium patrimonium, vel membra corporis sui, quilibet est ordinatus: & ideo non est mirum, si dolet aliquis de earum amissione, sive pro culpa sua, sive pro aliena eis privetur. Unde patet quod ratio non procedit ex simili.

Ad quartum dicendum, quod donum Christi excedit peccatum Adæ, ut ad Rom. v. dicitur: unde non oportet quod pueri non baptizati tantum habeant de malo; quantum baptizati habent de bono.

Ad quintum dicendum, quod quamvis pueri non baptizati sint separati à Deo quantum ad illam conjunctionem quæ est per gloriam; non tamen ab eo penitus sunt separati; immo sibi conjunguntur per participationem naturalium bonorum; & ita etiam de ipso gaudere poterunt naturali cognitione, & dilectione.

EXPOSITIO TEXTUS.

Quod vero in actuali peccato Adæ plura notari valeant peccata, Augustinus in Enchiridio insinuat. Sciendum est, quod in aliquo peccato possunt notari deformitates plurium peccatorum dupliciter. Aut proprie; & sic in peccato Adæ apparet deformitas superbiæ, gula, & inobedienciæ, & hujusmodi: aut quasi metaphoricè; & sic in eo ostenditur deformitas homicidii, quia se ipsum spiritualiter occidit; & fornicationis, quia spiritualiter fornicatus est, à Deo recedens, & tamen est unum solum peccatum.

(1) Al. in eis, & infra in aliis. (2) Al. in voluntate. (3) Al. exterior. (4) Nicolai quod si Adam alio modo peccasset, non incurrisset necessitatem &c. (5) Al. insituere (forte instaurare) quod peccatum abstulerit.

catum, has deformitates ex diversis circumstantiis habens, speciem peccati ex ultimo fine retinens: & ideo etiam non oportet quod peccatum originale ex eo causatum sit multa.

Non est putandum gravius fuisse peccatum in Spiritum Sanctum. Contra. Homo primus habuit minus impellens ad peccatum quam sequentes. Quanto autem aliquis minori tentatione cadit, gravius peccat. Ergo primus homo gravius peccavit cæteris sequentibus.

Præterea. Magis malum est quod magis nocet. Illud autem peccatum plus cæteris nocuit. Ergo pejus fuit.

Et dicendum, quod contingit aliquod peccatum esse simpliciter levius altero, quod quantum ad aliquam circumstantiam gravius est, ut supra dictum est, dist. xxii. cum de peccato Adæ ageretur: eo quod peccatum simpliciter gravius esse dicitur quod ex specie sua gravitatem majorem habet, vel ex pluribus circumstantiis magis aggravatur, vel ex una circumstantia magis actum deformante: unde multa alia peccata simpliciter graviora sunt primo peccato Adæ, tum quia ex majori contemptu, tum quia ex sua specie majorem turpitudinem habent; sed quo ad hanc circumstantiam, quod sola exteriori tentatione pulsatus cecidit, gravius est illis peccatis ad quæ etiam (3) interior tentatio impellit. Unde patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod hoc est per accidens, quod tale nocuum natura humanæ intulit, quia scilicet fuit primum peccatum quod naturam humanam vitiauit, & ordinem animæ ad Deum interrupit in illo ex quo omnes homines per coitum generati, naturam humanam traxerunt. Quodcumque autem aliud peccatum fuisset hoc modo primum, etiam similem effectum habuisset, sive fuisset peccatum operis, sive voluntatis, quamvis quidam aliter dicant, dicentes, (4) si Adam alio modo peccasset, non incurrisse eum necessitatem moriendi: quia hæc peccata illi tantum culpæ videtur ordinata esse à Deo, cum dicit Gen. 11. 17. Quicumque die comederis ex eo, morte morieris. Sed in hoc ostenditur, etiam si alia peccata commisisset, quod similem peccatum sustinisset, quasi à minori. Gravius est enim præceptum præterire naturalis legis, quo prohibetur illud quod in se est malum, quam præterire præceptum disciplinæ, quo prohibetur quod non est malum, nisi quia prohibetur.

Si vero queritur, an illud peccatum primis parentibus fuerit dimissum; dicimus eos per poenitentiam veniam consequutos. Viderit quod primi parentes pro peccato non satisfecerint: quia cum bonum sit potentius quam malum, ut probat Dionysius iv. cap. de div. Nom. si peccato proprio totum genus humanum primi parentes interfecerunt; multo fortius satisfactione propria maculam quam induxerant, abstersissent, si satisfecissent. Sed dicendum est quod primum peccatum interrumpere potuit rectum ordinem humanæ rationis in Deum, ratione cujus inducta est necessitas ut interrumperetur ordo corporis ad animam per mortem; & sic vitium personæ in naturam potuit redundare; sed ejus poenitentia non potuit facere ut ordo ille non fuisset interruptus: quia quod factum est, pro infecto haberi non potest. Unde non potuit (5) restituere quod peccatum abstulerat.

(1) Al. exterior. (2) Nicolai quod si Adam alio modo peccasset, non incurrisset necessitatem &c. (3) Al. insituere (forte instaurare) quod peccatum abstulerit.

quantum ad naturam, sed solum quantum ad personam, quæ à reatu actuali (1) purgatur per poenitentiam: non enim potest natura in statum altiorem revocari nisi per id quod naturam totam excedit: & ideo oportuit ad curationem naturæ ut esset Deus, & homo qui naturam perfecte curaret. Sed hoc ad tertium Librum magis pertinet.

Si homo in ea (2) iuste vixerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti. Hoc ideo contingit, quia quam-

vis per justitiam hominis purgetur infectio originalis culpæ, secundum hoc quod ex natura in personam redundat, non tamen purgatur quantum ad ipsam naturam absolute: & ideo peccata quæ ipsi naturæ debentur, non remittuntur, quamdiu in tali natura infectio maneat, etiamsi centies moreretur homo, & in pristinum statum resurgeret: semper enim manente infectione naturæ, manet obligatio ad penam.

DISTINCTIO XXXIV.

Quæ de peccato animadvertenda sint.

Post prædicta de peccato actuali, diligenti indagine quædam consideranda sunt, scilicet quæ fuerit origo, & causa primi peccati, utrum res bona, an res mala; postea in qua re sit peccatum; deinde quid sit peccatum, & quot modis fiat; & de differentia ipsorum peccatorum.

Quæ fuerit origo, & causa peccati prima.

Causa, & origo prima peccati res bona extitit, quia ante primum peccatum non erat aliquid mali unde oriretur. Cum enim originem, & causam habuit, aut hoc ex bono, aut ex malo habuit. Sed malum ante non erat. Ex bono igitur ortum est. Prius enim in Angelo ortum est peccatum, & postea in homine. Et quid erat Angelus nisi bona natura Dei? Non ex Deo ortum est malum quod fuit in Angelo; non ex alio quam ex Angelo: ex bono igitur ortum fuit. Unde Augustinus, Lib. II. de nupt. & conc. cap. xxviii. in responsionibus contra Julianum hæreticum, qui dixerat: Si ex natura peccatum est, tunc mala est natura: ait: Quæso ut, si potest, respondeat. Manifestum est ex voluntate mala, tamquam ex arbore mala, fieri omnia opera mala, tamquam fructus malos. Sed ipsam malam voluntatem unde dicit exortam, nisi ex bono? Si enim ex Angelo, quid est Angelus nisi bonum opus Dei? Si ex homine, quid erat ipse homo nisi bonum opus Dei? Immo quid erant hæc duo, antequam oriretur in eis mala voluntas, nisi bonum opus Dei, & bona, & laudanda natura? Ergo ex bono ortum malum; nec fuit unde orti posset nisi ex bono. Dico ergo quia voluntatem malam nullum malum præcessit, sed ex bono originem habuit. Hic aperte docetur, primam causam, & originem mali bonam fuisse naturam; & nihilominus ostenditur cujus peccati fuerit causa, scilicet bonæ voluntatis.

Quod mala voluntas secundaria causa fuit malorum.

Mala autem voluntas illa Angeli, & hominis, causa est etiam malorum subsequentium, scilicet malorum operum, & malorum voluntatum. Unde Augustinus in Enchirid. cap. xxi. Nequaquam dubitare debemus, rerum bonarum quæ ad nos pertinent, causam non esse nisi bonitatem Dei; malorum vero ab immutabili bono deficientem boni mutabilis voluntatem, prius Angeli, postea hominis. Hoc primum est creaturæ rationalis malum, idest prima privatio boni. Ecce habes primam voluntatem boni mutabilis, idest Angeli, vel hominis, deficientem ab immutabili bono, idest à Deo, causam esse malorum rerum ad nos pertinentium: quia causa est tam peccatorum quam peccatorum, quibus premitur humana natura. Prima igitur origo, & causa peccati bonum fuit; & secunda malum, quod ortum est ex bono.

In qua re sit peccatum, an in bona, an in mala: & dicitur quia in bona tantum.

Ostensa origine mali, superest videre in qua re sit malum, scilicet an in re bona, an in re mala. Qui recte, acuteque sapit, non nisi in bono malum esse intelligit, idest in natura bona. Malum enim est corruptio, vel privatio boni. Ubi autem bonum non est, non potest (3) esse privatio, vel corruptio boni. Peccatum igitur non potest esse nisi in re bona. Sicut enim morbis, ac vulneribus corrumpuntur corpora, quæ ut ait Augustinus in Enchirid. cap. xlii. sunt privationes ejus boni quod dicitur sanitas; ita & animorum quæcumque sunt vitia, naturalium sunt privationes bonorum. Quid est enim aliud quod malum dicitur, nisi privatio boni? Bonum enim minus malum est; quamvis quantumcumque minuatur, necesse est ut aliquid remaneat, si adhuc natura est. Non enim consumi potest bonum, quod est natura, nisi & ipsa consumatur. Cum vero corrumpitur, ideo malum est ejus corruptio, quia eam qualicumque privatio bono. Nam si nullo privar bono, non nocet (4). Nocet autem. Adimit ergo bonum. Quamdiu itaque natura corrumpitur, inest ei bonum quo privetur; ac per hoc nullum est quod dicitur malum, si nullum sit bonum. Sed bonum omnino carens malo, integrum bonum est. Cum vero inest malum, vitiatum, vel vitiosum bonum est; nec malum unquam potest esse ullum, ubi est bonum nullum. Unde res mira conficitur, ut quia omnis natura, in quantum natura est, bonum est; nihil aliud dici videatur, cum vitiosa natura, mala natura esse dicitur, nisi malum esse quod bonum est; nec malum esse, nisi quod bonum est. Hac contextione.

In II. Sent. Tom. II. (1) Al. purgatur per potentiam. (2) Supple carne peccati. (3) Al. non esse. (4) Al. nocet autem cum adiinit bonum.

ne, vel ostensione evidenter insinuat, malum non posse esse nisi in re bona: ubi etiam, licet abs urdum videatur, manifeste dicitur esse malum quod bonum est.

Quod ex præmissis sequitur, scilicet quod cum dicitur malus homo, dicitur malum bonum.

EX quo colligitur, nihil aliud significari, cum dicitur homo malus, nisi bonum malum. Unde Augustinus in Enchir. (ut sup.) subdit: „Quid est malus homo, nisi mala natura? Quia homo natura est. Porro si homo aliquod bonum est, quia natura est; quid aliud est malus homo, nisi malum bonum? Tamen cum duo ista discernimus, invenimus, nec ideo malum, quia homo est; nec ideo bonum, quia iniquus est: sed bonum, quia homo; malum, quia iniquus. Omnis itaque natura etiam si vitiosa sit, inquantum natura est, bona est; inquantum vitiosa est mala est.

Quæ regula Dialecticorum de contrariis fallit in his, scilicet bono, & malo.

IDEOQUE in his contrariis quæ mala, & bona vocantur, illa Dialecticorum regula deficit, qua dicunt, nulli rei duo simul inesse contraria. Nullus enim porus, aut cibus simul dulcis est, & amarus; nullum simul corpus ubi album, ibi & nigrum, & hoc in multis, æ pene in omnibus reperitur contrariis, ut in una re simul esse non possint. Cum autem bona & mala nullus ambigat esse contraria, non solum simul esse possunt, sed mala omnino sine bonis & nisi in bonis esse non possunt: & hæc duo contraria ita simul sunt ut si bonum non esset, (5) in quo esset malum; prorsus nec malum esse potuisset: quia non modo ubi consisteret, sed unde oriretur corruptio non haberet, nisi esset quod corrumpetur: quoniam nihil est aliud corruptio quam boni exterminatio. Ex bonis igitur mala orta sunt, & nisi in bonis non sunt; nec fuit prorsus unde oriretur ulla mali natura, nisi ex Angeli, & hominis natura bona, unde primitus orta est voluntas mala.

Epilogum facit, ad alia transiturus.

EX his aperitur quod primo, & secundo supra diximus, investigando scilicet quæ fuerit origo mali, & in qua re sit. Ex bona enim re ortum, & in bona re consistere præmissis testimoniis comprobatur.

Sententia illi qua dictum est, bonum esse malum, opponitur de Prophetia quæ ait: Væ his qui dicunt bonum malum.

AD hoc autem quod dictum est, malum esse quod bonum est, quidam sic opponunt. Si bonum malum esse dicimus, & malum bonum, incidimus in illam sententiam propheticam Isai, v. 20. ubi legitur: (6) „Væ his qui dicunt bonum malum, & malum bonum.“ Igitur si hanc maledictionem vitare volumus, nullatenus dicere debemus, bonum esse malum, & è converso. Hoc autem Augustinus in eodem Lib. cap. xvi. & xix. determinat, dicens: „Id quod dictum est in prophetia, intelligendum est de ipsis rebus quibus homines mali sunt, non de hominibus. Unde qui adulterium dicit esse bonum, in eum cadit illa prophetica destinatio, ut in eum qui dicit, malum esse bonum, vel bonum esse iniquum. Qui enim dicit hominem, inquantum homo est, malum esse, & bonitatem esse iniquitatem, opus Dei culpat, quod est homo; & vitium hominis laudat, quod est iniquitas.“

DIVISIO TEXTUS.

POSTquam determinavit de peccato originali, quod primis parentibus in posteros transit per carnis originem; hic incipit determinare de actuali, quod à parentibus in posteros transit per imitationem operis: & dividitur in partes duas. In prima determinat de peccato actuali quantum ad rationem mali; in secunda determinat de eo ex parte actus, in quo deformitas fundatur, per quam malum dicitur esse actuale peccatum, dist. xxv. ibi; Post hoc videndum est quid sit peccatum. Prima dividitur in duas. In prima determinat de malo, veritatem ostendens; in secunda excludit quamdam objectionem, ibi: Ad hoc autem quod dictum est malum esse quod bonum est, quidam sic opponunt. Circa primum tria facit. Primo dicit de quo intendit; secundo prosequitur suum propositum, ibi: Causa, & origo primi peccati boni extitit; (7) tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi: Ex his aperitur quod primo, & secundo supra investigando diximus. Prima dividitur in duas. In prima inquirat causam mali; in secunda subjectum ejus, ibi: Ostensa origine mali, superest videre in qua re sit malum. Circa primum duo facit. Primo ostendit primam causam propriam

mali culpæ, quæ extra genus mali est; secundo ostendit causam proximam, quæ est quasi univoca in eodem genere, ibi: Mala autem voluntas illa Angeli, & hominis causa est etiam malorum subsequentium. Ostensa origine mali, superest videre in qua re sit malum. Hic inquirat subjectum mali: & primo ostendit quod subjectum mali est bonum; secundo ex hoc inducit quamdam conclusionem, ibi: Ex quo colligitur nihil aliud significari cum dicitur homo malus, nisi bonum malum; tertio ostendit, in hoc regulam artis dialecticæ fallere, ibi: Ideoque in his contrariis quæ bona, & mala vocantur, illa Dialecticorum regula deficit qua dicunt nulli rei duo simul inesse contraria.

QUÆSTIO I.

HIC quinque quæruntur. Primo. An malum sit. Secundo. Quid est malum. Tertio. Si bonum est causa mali. Quarto. Si malum est in bono sicut in subjecto. Quinto. Si per malum totum bonum corrumpitur.

AR-

(5) Al. in quo esset, prorsus nec malum. (6) Vulgata, „Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.“ (7) Al. in tertia.

ARTICULUS I.

Ut supra in c. Utrum malum sit. ibi ostenditur.

I. P. quæst. XLVIII. art. 2. & de mal. quæst. IV. art. 6. & cont. Gent. Lib. III. cap. VII. VIII. IX.

1. AD primum sic proceditur. Videtur quod malum non sit. Omne enim quod est, vel est existens, vel est in existentibus: quia vel est substantia, vel est accidens. Sed malum neque est existens, neque in existentibus, ut probat Dionysius IV. cap. de divin. Nomin. Ergo malum non est.

2. Præterea. Omne quod esse dicitur, vel est ens rationis, vel est ens nature. Omne autem quod est ens rationis, vel est existens, vel non existens. Ergo quod non est existens, neque non existens, nullo modo potest dici esse. Sed malum distat ab existente, & adhuc plus distat à non existente, ut Dionysius IV. cap. de divin. Nomin. dicit. Ergo nullo modo potest dici malum esse.

3. Præterea. Deus præhabet in se omnem affirmationem, & negationem, ut in Lib. de mystica Theologia cap. 1. dicit Dionysius: oportet enim omnium positiones in eo ponere, & adhuc omnium negationes in eo negare. Sed malum nullo modo præexistit in Deo. Ergo malum neque est affirmatio, neque negatio. Sed inter affirmationem & negationem nihil est medium, ut in IV. Metaphys. text. XVI. probatur. Ergo malum nullo modo est.

4. Præterea. Quæcumque positio seipsam destruit, impossibile est eam poni; sicut qui negat veritatem, ponit veritatem esse, ut dicit Augustinus Soliloq. Lib. II. & Anselmus de ver. cap. 11. & qui negant demonstrationem, ponunt demonstrationem esse, ut in IV. Metaphysic. text. XXV. dicitur. Sed malum destruit seipsam, ut in IV. Ethic. cap. X. dicitur. Ergo malum non est.

5. Præterea. Unusquisque artifex providus à suo opere propellit malum quantum potest. Sed divina providentia omnia reguntur, ut in I. Libro habitum est. Ergo cum Deus sit omnipotens, ab universo malum omnino expellit. Ergo malum non est. Sed contra. Sicut appetitus non est nisi boni, ita fuga non est nisi mali. Sed multa sunt quæ secundum rectam rationem fugiuntur. Ergo malum est.

Præterea. Nihil discrete prohibetur, neque punitur juste, nisi malum. Sed constat prohibitiones discretas multas esse, & punitiones justas. Ergo constat malum esse.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod Philosophus in V. Metaphysic. text. XIV. ostendit quod ens multipliciter dicitur. Uno enim modo dicitur ens quod per decem genera dividitur; & sic ens significat aliquid in natura existens; sive sit substantia, ut homo; sive accidens, ut color. Alio modo dicitur ens, quod significat veritatem propositionis, prout dicitur, quod affirmatio est vera, quando significat esse de eo quod est; & negatio, quando significat non esse de eo quod non est; & hoc ens compositionem significat, quam intellectus componens, & dividens advenit. Quæcumque ergo dicuntur esse entia quantum ad primum modum sunt entia quantum ad secundum. In II. Sent. Tom. II.

(1) Al. ostendit in nullis existentibus, sicut privationes & cetera inter mediis ommissis. (2) Al. autem.

modum: quia omne quod habet naturale esse in rebus, potest significari per propositionem affirmativam esse; ut cum dicitur: Color est, vel homo est. Non autem omnia quæ sunt entia quantum ad secundum modum, sunt entia quantum ad primum: quia de privatione, ut de cæcitate, formatur una affirmativa propositio, cum dicitur, Cæcitas est; nec tamen cæcitas aliquid est in rerum natura; sed est magis alicujus entis remotio: & ideo etiam privationes, & negationes dicuntur esse entia quantum ad secundum modum, sed non quantum ad primum. Ens autem secundum utrumque istorum modorum diversimode prædicatur: quia secundum primum modum acceptum, est prædicatum substantiale, & pertinet ad questionem quid est; sed quantum ad secundum modum est prædicatum accidentale, ut Commentator ibidem dicit, & pertinet ad questionem an est. Sic ergo accipiendo ens secundo modo dictum, prout quæstio quærebat, simpliciter dicimus, mala esse in universo. Hoc enim & experientia docet, & ratio ostendit: quia, ut Dionysius probat IV. cap. de divin. Nomin. malum nihil aliud est nisi bonum imperfectum. Si autem nullum bonum esset in aliquo diminutum, omnia bona æqualia essent; & sic pulchritudo universi deperiret, quæ ex gradibus bonitatis colligitur; periret etiam ordo essentialis causarum in partibus universi, secundum quod nobiliora in minus nobilia influunt. In idem etiam rediret inconveniens, si poneretur quod nulla res perfectione sibi debita carere posset: quia tunc esset æqualis stabilitas bonitatis in omnibus rebus, nec essent omnes gradus bonitatis impleti, si non essent quædam bona quæ suis perfectionibus privantur, non possent, & quædam suis perfectionibus privabilia propter distantiam à summo bono.

Ad primum ergo dicendum, quod Dionysius accipit existens secundum primam acceptionem entis, & per hunc modum, malum non est existens, quæ in existentibus; quia neque ipsum est natura quædam in universo, neque est aliquid in existentibus, sicut pars perfectionis ejus. Sic enim procedunt suæ probationes, quibus sigillatim (1) ostendit, in nullis existentibus malum esse; non autem remanet, quin malum sit in existentibus, sicut privationes in subjecto, ut cæcitas in oculo.

Ad secundum dicendum, quod Dionysius accipit non existens illud quod nullo modo est; & ab hoc quidem magis distat malum quam etiam ab existente; quia in existente malum est tamquam in subjecto, quamvis ipsum malum in se non sit existens; sed à non existente magis absistit, quia simpliciter non existens non potest privationis subjectum esse; nec etiam ipsa privatio est absolute non existens, sed est non existens in hoc, quia privatio est negatio in subjecto, ut in IV. Metaphysic. text. IV. dicitur: cæcitas enim nihil aliud est quam negatio visionis in eo quod natum est videre.

Ad tertium dicendum, quod quamvis negationes omnium creatorum in Deo verissime sunt, propter ejus excessum, tamen nulla privatio in eo est; quia nihil est natum habere quod non habeat. Malum autem dicitur esse secundo modo dicitur ens, sicut ut negatio, non quidem absoluta, sed quæ est privatio; aliter omnia mala essent, quia nihil est à quo aliquid negari non possit.

Ad quartum dicendum, quod Philosophus non dicit simpliciter, quod malum seipsam destruat; sed

quod